

- $\overline{xu}$ - 6610. - 1941. $\overline{xu}$ - 15. - kákeles - nytko;
 6723 - 1942. $\overline{III}$. 27. - kórkúeti - római jép pót;
 6761 - " - $\overline{V}$. 6. - római jép - nytko;
 6898 - " - $\overline{IX}$. 22. - vegyes - egyhangú.

Venerelló, fahéles m. 1918. $\overline{XI}$. 28. ref.

avalási áhítat: 98/1942-43.

Rep: 1942. $\overline{IX}$.

Jogi: "rile".

A HEBELECENI M. KIR. TISZA ISTVÁN TUDOMÁNYOS KÖNYVTÁR
 JOG- ÉS ÁLLAMTUDOMÁNYI KAT.

86. 1942/43.

Évk: 1942. évi szeptember 21. n.

Előirat:

dr. J. K. Előirat: 98/1942-43.

Bírálatra kiadatik:

Dr. Spelko István

" Bacsó Jenő

professzor matematik.

Dérecs 1942. szept. 21. én.

Előjegyzés:

D. 942 IX/23

[Signature]

[Signature]
 e. i. déliai

[Vertical handwritten notes on the right margin:]
 1942 IX/23
 D. 942
 e. i. déliai

A kárbiztosítás és annak jelentősége mező-
gazdasági életünkben, tekintettel Magyar-
ország agrár jellegére.

/: Értekezés a kereskedelmi jog köréből :/

Irta :

Kozma Károly
jogszigorló.

Debrecen 1942.

F O R R Á S M U N K Á K :

1875 évi XXXVII. t.c. 453-514 §§.

1923 évi VIII. t.c.

1927 évi X. t.c.

1940 évi XII. t.c.

196/1923. M.E. sz. rendelet.

- - - - -

1. Dr. Gróh István : A biztosítási szerződés
és a biztosítási kockázatviselés kezdete
és vége. /: 1940 :/
2. Dr. Földesi Kálmán : A kárbiztosítás.
3. Dr. Kutasi Elemér : Az új biztosítási tör-
vény magyarázata.

- - - - -

Egész mai életünknek fenn- és megmaradásunknak két féltett alappillére a nemzeti vagyon és a nemzeti jövedelem. A nemzeti vagyon csökkenése vagy elvesztése, a nemzeti jövedelemben beállott hiányok vagy kiesések bajba sodorják a nemzetet. Évtizedek óta, de ma különösen borotvaélen gazdálkodunk, úgy politikai, mint gazdasági vonatkozásban is és annyi közteherből megkezdett óriási gazdasági befekertetést támasztunk alá pénzügyi tekintetben saját erőinkkel, amennyi a régi világban több generációnak jutott csak osztályrészül. Ott tartunk a nemzetgazdaság és magángazdaság mai helyzetében, hogy a magánvagyon és a magánjövedelem többé nem vonható ki a közellenőrzés alól és az felelősséggel

tartozik gazdasági, honvédelmi és szociális továbbjuttatásunkért.

A felelősség jelenti gazdasági vonatkozásban a fellelhető javak hasznos továbbműködésének biztosítását, ezeknek és ezek jövedelmezőségének nemcsak biztos megőrzését, hanem fokozását is, mert az életszínvonal növekedésével együtt kell hogy járjon természetesen a terhek növekedése és növekedő terhek csak növekedő jövedelmekből viselhetők.

A nemzetgazdaságunknak ez a nagyszabású életerőlködése magában hordja azt a követelést is, hogy a nemzet vagyona minden előre látható pusztulástól vagy kieséstől megóvassék. Itt lép előtérbe a biztosítás kérdése, amit sajnos a magyar közgazdaság még mindig könnyelműen elhanyagol.

Az irányított gazdálkodás, az előre kószított tervek pontos és akadálymentes végrehajtása csak akkor képzelhető el, ha abból a kárveszélyek anyagi következményei már előre kikapcsolhatók és minél kevesebb olyan kérdéssel kell számolni,

ami az előre kiszámított nemzeti jövedelmet csökkentheti.

Az ország agrár termése, a mezőgazdaság bevétele nem szabad, hogy csökkenjen. Nem állhat tehát kalász, vagy más termény jégbiztosítás nélkül lábon, nem feket termény és takarmány renden, vagy magtárban, nem állhat mezőgazdasági gép, vagy akár egy kapa sem biztosítás nélkül.

Ezt kell megértenie a korszerű közgazdaságnak hirverés és örökös figyelmeztetés nélkül is. Mert rendkívüli veszélyt rejt magában egy biztosítatlanul leégett gazdasági épület, vagy jégverte termés gazdája, ha ott áll segítségért azok terhére, akik saját terheiket is a nemzet érdekében megerőltetéssel vállalják.

A mai társadalomban tehát mindenkinek önmagának kötelessége gondoskodni arról, hogy a le-törés, a kihullás, a károsodás idejére és esetére ne a társadalom terhe legyen, hanem gazdasági esz-

közössel preventív módon védje meg önmagát és szűkebb, majd nagyobb társadalmi környezetét a károsodástól, és terhére vállástól.

Az előrelátó gondosság eszmélyét gyakorlatban ma, mikor a nagytőke egy-kézben való halmozódása helyett a jól elosztódott vagyonokra és keresetekre való berendezkedést kívánjuk, egyedül a biztosítás szolgálhatja.

A jólműködő biztosítás a gazdasági életnek ugyyszólván minden pórúzában érezteti szociális fontosságát, de Magyarországon a biztosítás fontossága mégis az ország egész gazdasági életének alapját képező mezőgazdaság körében - mint kárbiztosítás - bír talán a legnagyobb jelentősséggel.

A kárbiztosítás konzerválja a nemzeti vagyont, megteremti a termelés biztosságát és feleslegessé téve a fenyegető kockázat fedezésére nagyobb összegek tartalékolását, csökkenti a termelés költségeit is.

E rövid bevezetésben kívántam megjelölni az okot, amely arra késztetett, hogy a biztosítási jog nagy komplexumból annak csupán csak egyik ágával - de mégis az agrár jellegű Magyarország egyik igen fontos kérdésével - a mezőgazdaság kebelén belüli kárbiztosítással foglalkozzam és jelen értekezésemben a biztosítás általános szabályainak ismertetésén kívül különösen a termény és takarmány készletek biztosítása, a mezőgazdasági átalánybiztosítás és a jégbiztosításra vonatkozó jogszabályokat tegyem vizsgálat tárgyává.

A biztosítás történeti fejlődése .

A biztosítási kockázat elvállalása és a kár megosztása igen régi keletű. Már a régi rómaiak ismerték a tengeri kereskedelem körében a magasabb kölcsönkamat fizetésének olyan változatait

amelyeknek lényege biztosítás. A hajó kijavítására adott kölcsönt / *fenus nauticum* / nem kellett visszafizetni, ha a hajó elsüjedt. A *lex Rhodia de iactu mercium* pedig már a kármegosztás / *commune periculum commune derimentum* / elvét is vallja. Ha a rakomány egy részét a rakomány többi részének a megmentése érdekében fel kellett áldozni, a kárt azok viselték, akiknek a szállitmánya megmenekült.

A régi egyiptomiak is ismerték a biztosítás bizonyos kezdetleges alakját.

Magának a biztosítási üzletnek a fejlődése a tengeri kereskedelem fejlődésével függ össze. Első szabályozására is Spanyolországban és Olaszországban találunk.

A tengeri biztosítást a tüzkárbiztosítás követte, amellyel jótékonysági egyesületek Londonban és Párisban már a XVI. század első felében foglalkoztak, a legelső terv azonban komoly biztosítási intézmény létesítésére / általános bizto-

sítási kényszer mellett / Oldenburgban merült fel 1609-ben. A tüzbiztosítást a jégkár elleni biztosítás követte a XVIII. században, majd később az életbiztosítás. A mai viszonyokhoz mértén komoly művelletté azonban az életbiztosítás csak a múlt században fejlődhetett a statisztikai alapon nyugvó biztosítási matematika fejlődése nyomán.

Hazánkban állítólag a XVIII. sz. második felében már megszűnt egy felső-magyarországi biztosító intézet, mely a Zsigmond király által elzálogosított szepességi városok területén működött. Az első ismert tisztán magyar alapítású társaság azonban az 1807-ben alakult révkomáromi császári királyi kiváltságos hajózástbátorságosító társaság volt, amely országuti, vasuti és vízi-uti szállítvány-biztosításokkal foglalkozott, s amelynek már cassa fundusa is volt.

A révkomáromi bátorságosító társaság alapítását követő és a szabadságharcot megelőző

évtizedekben nállunk még csak helyi jelentőségű alapításokról beszélhetünk. Ilyen társaságok, illetve egyesületek, vagy egyletek Győrött, Pesten, Miskolcon, Nagybecskerekén, stb. alakultak a kölcsönösség elve alapján, mint hajó-, tűz-, és jégbiztosító vállalatok. Ugyanezen időben azonban osztrák / két bécsi és három trieszti / szállitmány és tűzbiztosító vállalatok is kiterjesztették működésüket Magyarországra.

Új korszakot jelent a magya biztosítás történetében az 1857-es esztendő, amelyben Ürményi József, gróf Apponyi György, Deák Ferenc,

báró Eötvös József és mások az ország akkori nagyjai közül az Első Magyar Általános Biztosító Társaságot alapították. A mai létező nagyobb vállalatok közül hosszú évtizedek óta működik Magyarországon az Anker / 1858 /, a Fonciere / 1864 /, a Duna / 1872 /, a berlini Viktória / 1898 / és a Gazdák Biztosító Szövetkezete, mely a századforduló évében

1900-ban alakult a magyar gazda-társadalom érdekében és résztvételével.

Rövid visszapillantást vetve a biztosítás fejlődésére, nemcsak azt látjuk, hogy a biztosítás csaknem olyan régi, mint maga a társadalmi gazdasági élet, hanem azt is, hogy nyomon követi annak fejlődését s hogy ma már valóban közszükségletet elégít ki.

A biztosítási jog általános szabályai.

A biztosítás intézményének évszázadokra visszanyúló fejlődése során mindinkább nyilvánvalóvá vált, hogy a véletlen, a balsors csapásaival szemben egyéni védekezéssel, tehát olyan izolált szerződéssel, melyben csak két személy szerepel, hatékonyan védekezni nem lehet, mert a fenyegető kockázat ellen csakis a szolidaritás gondolatának

gyakorlati alkalmazása, a társadalmi összefogás nyújt megfelelő védelmet.

A biztosítás tehát közösségre alapított gazdasági intézmény, mely egyes véletlen, előre nem látható, de bekövetkező eseménynek az egyén vagyonára gyakorolt káros hatását az által hárítja el, hogy azt az esetek egész sorára osztja fel, melyeket hasonló veszély fenyeget ugyan, ahol azonban a kár nem következik be.

A biztosítás gondolatának az alapja az előrelátás, célja a szerető gondoskodás, vagy az önérzetes önszegélyezés. A biztosítás nyomon követi a társadalom és a gazdasági élet fejlődését és mindenütt ahol kockázat fenyeget igyekszik ezt a kockázatot az egyesek válláról leemelni.

A biztosítási szükségletek kielégítésére alakult biztosító intézetek vagy magánvállalkozási, / részvénytársaság, szövetkezet stb./ vagy állami / törvényhatósági, községi / intézményekként

működnek. Ez utóbbi esetben a közhatóság nem mindig maga lép fel biztosító gyanánt, hanem e célra külön intézményt létesíthet. / O.T.I., MABI, OTBA stb. /.

A magánbiztosító vállalatok / materiális állami felügyelet rendszere mellett / állami ellenőrzés alatt állanak. Az 1940 évi XII. t.c. / életbe lépett 1940. máj. 28-án / értelmében a Pénzügyminiszter kezében van a legfőbb felügyeleti jog. Az ügykör a pénzügyminisztérium V. főosztálya alá tartozik. Ez a felügyeleti szerv az 1923 évi VIII. t.c. által életrehívott " Biztosító Magánvállalatok M. Kir. Állami Felügyelő Hatósága " helyébe lépett és mindazokat a tennivalókat, amelyeket az utóbb említett törvény és egyéb jogszabályok / 196/1923 M.E. sz.r. / a Felügyelő Hatóság hatáskörébe utaltak, az 1940 évi XII. t.c. hatályba lépésétől kezdve közvetlenül a Pénzügyminiszter látja el. / 2.§./.

A törvény a Pénzügyminiszttert a legszélesebb jogkörrel ruházta fel a biztosítók ellen-

őrzésére. Közérdekből kivizsgálhatja a biztosítók mérlegeit, üzleti jelentéseit, ellenőrizheti ügyvitelüket, díjtartalékaikat, azok mikénti elhelyezését és gyümölcsöztetését, általános biztosítási feltételeiket, engedélyezheti, vagy megtagadhatja az üzleti nyomtatványok, a kötvények és ajánlati űrlapok használatát; az ő jogkörébe tartozik a zárszámadás jóváhagyása, belföldi biztosító társaság alapításának és külföldi társaságok letelepülésének, állomány átruházásnak engedélyezése stb.

A pénzügyminisztert kíséri fenti munkájában az általa életrehívott véleményező szerv a " Biztosítási Szaktanács ", amelynek meghallgatása megelőzi a közérdek szempontjából hozandó fontos határozatokat biztosítási kérdéseken.

Rátérve a biztosítás tulajdonképpeni jogszabályaira, először is beszélnünk kell a biztosítás tagozódásáról. A kereskedelmi törvény / 1875 évi XXXVII. t.c. / megjelölése szerint a biztosítás

nak három főcsoportja, ágazata van ugymint: a/ kár-
biztosítás, b./ életbiztosítás, c./ viszontbiztosítás.

Ezek az ágak biztosítási fajokra osz-
lanak, és pedig :

a./ a kárbiztosítás keretébe tartoznak;
tűz-, betöréses-lopás, üveg, szállítmány, jég, ál-
lat, stb. biztosítási fajok;

b./ az életbiztosítás keretébe tarto-
zik a tulajdonképpeni életbiztosítás, balesetbizto-
sítás, betegségi biztosítás és minden személy-bizto-
sítás, amely az ember élettartamával, vagy egészsé-
gével függ össze;

c./ a viszontbiztosítás a biztosítók
által közvetlenül vállalt biztosításoknak egészben,
vagy részben más biztosítóra / a viszontbiztosítóra/
való áthárítása.

A biztosítás alapja a biztosítási
szerződés, amely olyan kétoldalu jogügylet, melynél
az egyik fél / a biztosító / ellenérték - díj - ki-

kötése mellett kötelezi magát arra, hogy a másik félnek /:a biztosítottnak:/ valamely meghatározott esemény folytán bekövetkezett vagyoni hátrányát megtéríti /:kárbiztosítás:/ illetve valamely személy élettartamától /:egészségétől, testi épségétől:/ függően bizonyos meghatározott pénzösszeget fizet /:életbiztosítás:/.

A biztosítási szerződés feltételei az ajánlatban és a kötvényben vannak feltüntetve. /: 196/ 1923 M.E. sz.r. 4.§.:/.

A biztosítási szerződés feltételei szabályozzák a felek kölcsönös jogait és kötelelességeit / K.T. 472. §.:/. Ezek a feltételek irányadók minden olyan kérdésben, amelyet a törvény kötelező erővel külön nem szabályoz. A biztosítási feltételeket csak a Felügyelő Hatóság jóváhagyásával lehet alkalmazásba venni.

Az ajánlatban és a kötvényben szereplő biztosítási feltételek kétfélék :

a./ általános biztosításifeltételek, amelyek az illető biztosítási fajra nézve megkötött összes ügyleteknél alkalmaztatnak;

b./ külön biztosítási feltételek, melyek az előbbiek kiegészítő részét képezik és az illető biztosítási faj körébe eső bizonyos kockázatokra, vagy pedig egy-egy ügyletre nézve is esetről-esetre állapíttatnak meg.

A biztosításban érdekelt személy egyrészről a biztosító, aki magát a biztosítási esemény bekövetkeztekor, pl. kárbiztosítás esetén kár megtárártására kötelezte, másrészről a szerződő fél, aki a biztosítási szerződést a biztosítóval köti és magát a biztosítás ellenértékének - a díjnak - fizetésére kötelezi. Aztakinek a javára a biztosító által történő fizetés kikötöttik, a kárbiztosításban biztosítottak, az életbiztosításban kedvezményezettnek nevezzük.

A szerződő fél és a biztosított rend-

szerint egy személy, de nincs kizárva, hogy a szerződő fél nem saját javára, hanem harmadik személy javára köti a biztosítást /:K.T. 466. §.:/. Legtöbbször idegen vagyontárgyak kezelői, pl. gyámok, gondnokok, árvaszékek, stb. az őket terhelő köteles gondosságnál fogva a kezelésük alatt álló idegen vagyont a kiskoru, gondnokolt stb. javára biztosítják elemi károk ellen.

Biztosított gyanánt a kárbiztosításnál mindenki szerepelhet akinek vagyoni, vagy jogi érdeke fűződik a biztosított tárgy épségben maradásához. Ez a vagyoni érdek lényeges alkateleme a biztosításnak. A biztosítás vagyoni hátrányt van hivatva pótolni, ezért oly tárgyak amelyeknek elpusztulása vagyoni hátránnyal nem jár, biztosításra el sem fogadhatók. A biztosítottat a tárgyak épségben maradásához vagyoni érdek kell hogy fűzze.

A biztosító és a szerződő fél között a szerződés létrejöttéről kiállított okirat a bizto

sítási kötvény, mely a felek kölcsönös jogait és kötelezettségeit szabályozza.

A kötvénynek tartalmaznia kell a K.T.

469. §.-a szerint :

a./ a biztosító és a biztosított fél nevét,

b./ a biztosítási objektum megjelölését, amelyen a biztosítási esemény bekövetkezhetik,

c./ az eseményt, amely ellen a biztosítás irányul,

d./ a biztosítási összeget,

e./ a biztosítás kezdetét és végét,

f./ a fizetendő biztosítási díjat,

g./ a kiállítóknak aláírását,

h./ az általános biztosítási feltételeket.

Az általános biztosítási feltételek tartamára vonatkozó rendelkezéseket a 196/1923 M.E. sz.r. 5 és 6. §-ai tartalmazzák.

A K.T. 468. §. értelmében a biztosítási ügylet érvényességéhez írásbeli szerződés szükséges. Ez rendszerint a biztosítási kötvény formájában létesül.

A kötvény kiállítását ajánlatnak, vagy bevallásnak a felvétele előzi meg, amelyet aláírva a biztosítóhoz kell eljuttatni. Az ajánlat, vagy bevallás tehát az az okirat, amelyben az ügyfél a szerződés megkötését a biztosítónak felajánlja és bevallja a biztosítás elvállalásához szükséges adatokat. Ha a biztosított az ajánlat benyújtásakor elmulaszt közölni, vagy valótlanul közöl a biztosítóval olyan körülményt, amely fontosságánál fogva a biztosítás elvállalására befolyással lehet, ez a körülmény a biztosítás érvénytelenségét és a kártérítési igény elvesztését eredményezheti. /: K.T. 474. §. :/. Ez a közlési kötelezettség a szerződés megkötése után is terheli a biztosított felet, mert ha a szerződés folyamán olyan változás áll be, ami ál-

tal a biztosítási kockázat növekszik, erről a biztosítót értesíteni kell.

Kockázat alatt a biztosító által viselendő veszély mértékét kell érteni.

A biztosító kedvezőtlen kockázatviselés fennfogása esetén a K.T. 468. §.-ban meghatározott idő-tartam alatt utasíthatja vissza az ajánlatot.

Kérbiztosításnál érvénybe lép a biztosítás az ajánlatnak a biztosító részéről történt átvételét követő nap déli 12 órájakor, kivéve, ha a biztosítás kezdetére nézve az ajánlat eltérő kikötést nem tartalmaz. Ez utóbbi esetben a biztosítás az abban megjelölt későbbi időpontban veszi kezdetét.

Érvénybe lép a biztosítás akkor is, ha a biztosító azt könyveibe bevezette. A bevezetés megtörténtnek tekintetik, ha a biztosító a biztosítási ajánlatot annak vételétől számított 48 óra alatt vissza nem utasította.

A biztosítás természetesen érvénytelen, ha a biztosítást kereső fél az ajánlatot olyan időben adja fel, amikor már tudomással bírt a kár bekövetkeztéről. /: K.T. 465. §. 2. bek.:/.

Az a legfelsőbb határ, melynek erejéig a biztosító kockázatot visel kárbiztosításnál a biztosított összeg. A biztosított összeg a díj meghatározására szolgál alapul, de sem a biztosított tárgyak értékét, sem azok meglétét még nem bizonyítja. Kár esetében a biztosított fél kötelessége igazolni azt az értéket, melyet a tárgyak a megsérülés, vagy megsemmisülés idejében és helyén képviseltek /: K.T. 479. §. :/. A biztosított összeg azonban a biztosítás tárgyának teljes értékét meg nem haladhatja. Ezen értéken túl a biztosítás érvénytelen. Ha a tulbiztosítás rosszhiszeműséggel történt, a biztosítási ügylet egészben érvénytelen.

A biztosító szolgáltatásának ellenértéke a biztosítási díj. A biztosító társaságok a kár

statisztika alapján megállapítják a különböző biztosítások veszélyességi fokát, és ezeket az adatokat figyelembe véve a valószínűségi számítás segítségével megállapítják a kockázatviselés ellenértékét.

A díjjal egy tekintet alá esnek az ugynevezett mellék illetmények is, ezeket részint a szerződés, részint egyéb jogszabályok alapján kell a biztosítónak megfizetni.

Azt a díjat, melyet a díjszámítás a figyelembe jövő engedmények levonása, vagy a szükséges pótdíjak hozzáadása után eredményez, a kötvény kiállítási és kincstári illeték, valamint a felügyeleti díj hozzászámítása nélkül, tiszta, vagy nettó díjnak nevezzük. Azokat a mellék illetményeket, pedig amelyeket a biztosított a tiszta díjon felül fizetni tartozik /: kezelési költség, adók stb.:/ mellék szolgáltatásnak nevezzük.

A mellékszolgáltatásokkal nagyobbított tiszta díj eredményezzei a fizetendő teljes u.n.

bruttó díjat.

A K.T. 473. §. 2. bekezdése értelmében a " szerződő fél köteles a megállapított díjat kellő időben megfizetni" . A K.T.-nek ezt az intézkedését kiegészíti az 1927 évi X. t.c. 2.§-a, mely szerint a biztosítási díj - hacsak a felek a szerződésben másként nem állapodtak meg - az első biztosítási időszakra /: tehát az első biztosítási évre :/ a szerződés megkötésével, minden következő biztosítási időszakra pedig az illető időszak első napján /: évforduló :/ válik esedékessé. A biztosítási díj tehát előre fizetendő és ezért a kockázat-viselés kezdő napja rendszerint a díjfizetés napja is. Az általános biztosítási feltételek értelmében a szerződő fél /: biztosított :/ köteles az esedékes díjat a lejárat napján déli 12 óráig megfizetni.

A K.T. 473. §. 3. bekezdése szerint:
" Ha a kötvény a díj lefizetése előtt adatik ki, ez a díj kifizetésének elhalasztásául tekintendő."

A halasztott díj tehát egy díjkihitelzés, az az eset, amikor a díj nem az évforduló napján, hanem egy későbbi időpontban esedékes.

A kárbiztosítási díj megfizetésének elmulasztása esetén a biztosító választhat a szerződés megszüntetése és a díjnak bírói úton való érvényesítése között. A törvény a biztosító e jogának gyakorlásánál megkülönböztetést tesz egyrészt a biztosítás kezdő pontjában fizetendő u.n. kötvénydíj és a későbbi évi díjak között /: ez utóbbi közzé tartozik az első évi díj is, ha a fizetésre nézve halasztásban történt megállapodás :/. Ennek a megkülönböztetésnek oka, hogy az első díj meg nem fizetését súlyosabb mulasztásnak tekintik. Ezért ha a biztosított már az első díj fizetését is elmulasztja, a biztosító értesítés mellett 30 nap elteltével törölheti a biztosítást, vagy perelheti a díjkövetelést és csak ha 90 napon belül nem indít pert, tekintendő a szerződés értesítés nélkül is megszűntnek.

A későbbi évi díj és a halasztott kötvénydíj fizetésének elmulasztása esetén a biztosító köteles a biztosítottat a mulasztás következményeire ajánlott levélben - az ajánlatban feltüntetett címen - felszólítani és a fizetésre legalább 30 nap határidőt engedélyezni. E határidő alatt a mulasztás jogkövetkezmények nélkül pótolható. A biztosító ezt a felszólítást a kötvényben szereplő fizetési időponttól számított 30 napon belül köteles elküldeni, de elküldheti óvatosságból a fizetési időpont előtt is. Ha a felszólításban adott határidő folyamán a biztosított a díjat nem fizeti meg, a biztosító értesítés mellett törölheti a biztosítást, vagy újabb 60 nap alatt perelheti a díjkövetelést. Ha azonban ez alatt a 60 nap alatt nem indít pert, a szerződés értesítés nélkül is megszűntnek tekintendő. /: 1927 évi X. t.c. 5.§.:/.

A biztosítás időbeli vonatkozásait illetőleg a következő fogalamakat kell megkülönböz-

tetni : biztosítás tartamát, a biztosítási időszakot és a díjfizetési határidőt. Biztosítási tartam az az idő, amelyre a biztosítási szerződés megkötött, biztosítási időszak az az időtartam, amelyre a díj mint egység megállapított és díj-fizetési határidő az a határidő, amelyben az egy-egy biztosítási időszakra megállapított díj egészben vagy esetleg bizonyos részletekben fizetendő. A díj meghatározása ugyanis mindig bizonyos időegységre történik. Ez rendszerint egy év, melyet általában a legkisebb tartamnak kell vennünk, avégett, hogy azon belül a veszélyváltozások kiegyenlítődjenek. Ebből folyik, hogy a biztosítási időszakra szóló egy évi díjat oszthatatlan egésznek kell tekintenünk. Éven aluli díj felszámításának semmi esetre sincsen helye olyan biztosításoknál, melyek után a biztosító a kockázatot az egész éven át nem egyenletesen viseli, például átalánybiztosításoknál.

A biztosítási időtartam meghatározá-

sa a biztosítást kereső fél szabad akaratára van bíz-
va. A kárbiztosítási szerződés fenntartása a szerző-
désben meghatározott tartamig kötelező, de a fél 6
évnél hosszabb szerződést hat év eltelte után felmond-
hatja a következő év végére szóló hatállyal. /: 1927
évi X. t.c. 8. §. :/. Az ilyen felmondásnak a követ-
kező biztosítási időszak végét legalább 30 nappal
meg kell előznie. Hat évnél hosszabb szerződés hat
évnél korábban csak akkor mondható fel, ha azt szer-
ződésben kölcsönösen kikötötték.

A biztosítási szerződés az abban ki-
kötött időtartamtól függetlenül megszűnik, ha a biz-
tosítási díj érvényesítését a biztosító elmulasztja,
vagy ha a biztosított félnek a biztosítási ügylet-
hez fűződő érdeke megszűnik, továbbá ha a biztosí-
tott tárgy a káresemény folytán teljesen megsemmi-
sült. /: K.T. 485. §. :/.

Ha a biztosítás megszűnését a bizto-
sított okozza - pl. a díjfizetést elmulasztja - a

törvény szerint kártérítéssel tartozik, ha a megszűnést a biztosító okozza - pl. a kockázat növekedéséről szóló bejelentés miatt - a befizetett díjat a még le nem telt biztosítási időre visszatéríteni köteles. /: K.T. 486. §. :/.

A kár bekövetkezte esetében a kárfizetés idejére nézve a felek megállapodása szolgál irányadóul. Ilyen megállapodás hiányában a biztosítási összeg a kár megállapításától számított 15 nap alatt fizetendő.

" Ha a kárt a biztosító a szerződés értelmében megtérítette, az általa fizetett kártérítési összeg erejéig, s az általa elvállalt kockázat arányában már a törvény erejénél fogva mindazon jogokba lép, melyek a biztosítottat a kár tekintetében egy harmadik ellen illetik ". /: K.T. 483.§. :/.

A biztosítási ügyleteknél teljesítési hely - ahol a biztosító a kártérítést, a biztosított a biztosítási díjat fizetni tartozik - általában

a biztosító székhelye. Ez a kikötés módot ad a biztosítónak arra, hogy 100 pengőn felüli biztosítási díjat ne a fél székhelyén, hanem a biztosító székhelyén perelhesse.

A biztosító, káresemény esetén a kártérítésért a biztosító székhelyén perelhető.

Időbelileg úgy a biztosító, mint a biztosított jogainak érvényesítése tekintetében korlátozva van, mert ha valamelyik fél, akár a biztosító, akár a biztosított a biztosítási szerződésből származó valamilyen jogát egy évig nem érvényesíti, attól az időponttól számítva, amidőn a jog már érvényesíthető lett volna, akkor a bíróság a később elébe vitt ügyben a követelést már nem itéli meg. Ez a szabály azonban nem vonatkozik olyan káresemelyekre, amelyeket a biztosító már elismert, mert az ilyen káresetből származó követelés csak 32 év alatt évül el. Éppen így nem vonatkozik ez a szabály pl. díjfizetési halasztási megállapodásokra

sem, amelyeknél mindkét fél későbbi teljesítési időben állapodik meg; ekkor az egy éves elévülés a halasztás lejártakor újból kezdődik./: Ha biztosított a díjnyugtát megkapta és a díj összegéről váltót ad, akkor sem a biztosításoknál megszabott egy éves elévülési idő az irányadó, mert ebben az esetben a biztosítási díj a váltóval mint értékpapírral voltaképpen kiegyenlítést nyert, s pusztán a váltóra alapított követelés marad fenn./ Figyelemre-méltó az a szabály is, hogy vitás kár és egyéb esetknél az elévülési idő a kölcsönös alkudozások és tárgyalások befejezése után veszi csak kezdetét.

Termény és takarmány-készletek tűz biztosítása.

Rátérve a mezőgazdaság kebelén belüli kárbiztosításra először is a termény és takarmánykészletek tűzbiztosításával kell foglalkoznunk

A tűz elleni biztosítás tekintet nél-

kül a tűz keletkezési módjára kiterjed a tűzveszély által okozott minden kárra./: K.T.491.§:/

Minden értékkel bíró tárgy biztosítható tűz ellen.

A tűzbiztosítás főbb csoportjai:

Épületek, ingóságok, mezőgazdasági tárgyak és gyári üzemek biztosítása.

Jelen értekezésem körében csupán a mezőgazdaság keretében előforduló tűzbiztosítási esetekkel kívánok foglalkozni.

A biztosítás tárgyát képező mezőgazdasági tárgyak; mindennemű termények, állatállomány, cséplőgépek, motorok és általában a mezőgazdasági élő és holt felszerelés.

Terméskészletek biztosítása alatt a buza,- rozs-, árpa-, zabkészletek, valamint ezek szalmáinak, takarmánykészletek biztosítása alatt a réti szénán és sarjun kívül a szántóföldön természetmesterséges takarmányféléknek biztosítását értjük.

Természbiztosításnál az ajánlatban minden egyes kazlat, asztagot, boglyát külön külön tételben kell felsorolni és meg kell jelölni, hogy azok miféle készletet tartalmaznak,/:buza,rozs,stb.:/ milyen a kazlak, vagy asztagok hossza, szélessége, stb. Kalászosoknál a várható termés mennyiséget aszerint kell számítani, hogy egy kereszt hány kg. szemet ad, a szalma mennyiségét kereszt szám, a takarmányét súly, vagy a kocsi fuvarok száma szerint kell biztosítani. Ha az így nyert mennyiséget megszorozzuk a vonatkozó természetű napi piaci árával, úgy megkapjuk a biztosított összeget. Ez a részletezés elmarad, ha a készleteket átalány keretében biztosítjuk.

Ha nem átalány keretében történik a biztosítás, úgy a szabad ég alatt található készleteket a kockázat veszélyességénél fogva rendszerint csak az egész érték $3/4$ része erejéig vállalja a biztosító. Természetesen a díjat is csupán $3/4$ rész

után kell számítani, $1/4$ rész érték a biztosított veszélyére biztosítatlanul marad.

A biztosítási díj megállapítása terméskészlet biztosításánál a készlet mikénti elhelyezésétől, továbbá attól függ, hogy azok cserépszindely-, vagy nád tetőzetű épületben, nyílt színpben, vagy teljesen szabad ég alatt raktározottak és végül attól függ, hogy hány hónapra köttetett a biztosítás.

A biztosító a tűzveszély csökkentése végett szabályokat állíthat fel a szabad ég alatt termény és takarmány készletek elhelyezése tekintetében /: például az egyes asztagokat egymástól 15 méter távolságra kell elhelyezni stb. :/.

A készletek különösen veszélyes elhelyezési módja az u.n. közös szérűn való rakodás.

A kiskazdák jelentékeny része nem rendelkezik saját cséplőgéppel s ezért sokan gabona-termésüket nem saját szántóföldjükön rakják le, ha-

nem egy közös cséplési helyre hordják össze. Ily módon aránylag szűk területen oly sok készlet halmozódik fel, hogy ezáltal a tűzveszély lényegesen emelkedik.

Az ily közös szerűn elhelyezett készletek biztosítása a fokozott tűzveszély folytán

csak akkor érvényes, ha a biztosított a " közös szerűn " való rakodást előzetesen bejelentette és ezt a biztosító tudomásul vette. A közös szerűn elhelyezett készletek biztosításánál a biztosító pótdíjat számíthat.

Mezőgazdasági átalánybiztosítás.

A mezőgazdasági termények és takarmányok valamint egyéb mezőgazdasági tárgyak leggyakrabban előforduló biztosítási formája a mezőgazdasági átalánybiztosítás.

Átalánybiztosítás alatt értjük egy

meghatározott birtoktesten a földbirtokos, vagy bérlő tulajdonát képező összes élő és holt felszerelésnek, továbbá mindennemű természetményeknek biztosítását, kiterjesztve mindazokra a tüzkárookra, amelyek a biztosított tárgyakat a gazdaság területén belül bárhol és bármilyen állapotban érhetik.

A négy-öt holdas kiscgazdák a biztosításnak ezt az előnyös módját épen úgy igénybe vehetik, mint a nagy uradalmak.

A kiscgazdák talán még kevésbbé nélkülözhetik az átalánybiztosítást mint a nagybirtokosok, vagy nagybérlők, mert amig nagy uradalmaknál a gazdasági tárgyak a rendelkezésre álló nagyobb terület folytán szétszórtnak vannak elhelyezve, s így a tűz csak részleges kárt okozhat, addig a kiscgazda szűk udvarán vagy szérűjén összezsúfolt javakban keletkező tűz sokszor a gazda egész vagyonát veszélyezteti.

Az átalánybiztosítás előnyei más biztosí-

tással szemben:

a/. a biztosított tárgyak a gazdaság területén belül szabadon helyezhetők el, tehát bárhol van a termés /: lábon, vagy magtárban:/ biztosítva van, míg más biztosítás csak arra a helyre, vagy épületre van korlátozva, amelyet a kötvényben megjelöltek;

b/. az átalány-biztosítás egész évre szóló oltalmat jelent, ellentétben a csak hetekre, vagy hónapokra kikötött termés és takarmánybiztosítással;

c/. mindennemű termények teljes értékükben biztosíthatók, míg egyébként időszaki biztosításoknál asztagot, kazlakat rendszerint csak $3/4$ értékben biztosít a biztosító;

d/ egy fajta tárgyak egy összegben összevonva biztosíthatók, más biztosításnál részletezés /: asztagok, kazlak hossza, szélessége stb.:/ szükséges;

e/ átalánybiztosítás alacsony átlagos díj-

tétel mellett köthető.

Átalánybiztosítás a következő tételekre tagozódik:

marhaállomány, cséplőszekrény, mezőgazdasági felszerelés, lakásberendezés, utolsó évi gabona, len, kender, tengeri, mák, stb., az előző évről megmaradt szemestermény, az utolsó évi takarmány és szalmatermés, az előző évről megmaradt takarmány és szalmatermés, az utolsó évi burgonya, cukorrépa, dohány stb. termés, gazdatisztek és cselédek ingóságai stb.

Az átalánybiztosításnál a biztosító átlagos díjtételt állapít meg. Az átlagos díjtétel az a minimális díjegység, amely a mezőgazdaság keretében tartozó különböző tűzveszélyességű tárgyak biztosítási végösszege utánszámítandó, s amelyet a díjszabás a tűzbiztonsági és kárstatisztikai adatok alapján az egyes megyékre, illetve járásokra állapít meg, abban a feltevésben, hogy a gazdaság összes javai - jó és rossz kockázatok egyaránt - teljes ér-

tékükben kerülnek biztosításra.

Ha az egyes tárgyakat külön-külön biztosítanak, a díjat a tárgyak könnyebb vagy nehezebb gyulékonyságától, elhelyezésétől stb.függően kellene megállapítani, ami lényegesen magasabb díjat eredményezne, mint az átalánybiztosítás átlagos díjtétele.

Az átalánybiztosítás ipari üzemek területére nem érvényes s így ha a gazdaság területén ipari üzem van,/malom,szeszfőzde,stb.:/ ugy a mezőgazdasághoz tartozó tárgyakat, ha azokat ipari épületekben, vagy azok közelébe - 20 méteren belül - helyezik el, külön kell biztosítani.

Több gazdaság biztosítása, ha azokról közös gazdasági könyvek vezettetnek összevonható.

Az átalánybiztosítás időtartama korlátozva nincs.

Jégbiztosítás.

A mezőgazdasági üzemgazdálkodás legál-
landóbb jellegű, leggyakrabban visszatérő természe-
ti kártevője a jégverés.

A biztosított termények hozadékában
jégverés okozta károk megtérítésére irányuló szerző-
dés a jégbiztosítás.

Jégverés ellen biztosíthatók: a/ külön-
féle takarmányok és takarmányfüvek, b/ tengeri, ta-
karmányrépa és burgonya, c/ buza, d/ kétszeres rozs,
árpa zab, és zabosbüköny, e/ olajosnövények, hüvelyes
vetemények, cukorrépa, kendermag és lenmag, f/ bor-
sómagvak, cirok, mák rizs és egyéb kereskedelmi nö-
vények, g/ kenderszár és lenszár, h/ szőlő, komló és
kosárfüz, i/ dohány, parajmag és zsázsa.

A biztosítás kizárólag jégverés okozta
károkat fedez. Szőlőnél és komlónál a biztosítás

csakis a gyümölcsre érvényes. Minden esetben a biztosító csupán a mennyiségben, de nem a minőségben szenvedett kárt téríti meg. Takarmánynál és cukorrépánál, valamint szőlőnél és komlónál a biztosítás csak június 15-én kezdődik.

Takarmányfüveknél minden egyes kaszálást külön-külön kell biztosítani.

A biztosítás nem terjed ki azokra a jégkárokra, amelyeket a kalászosok, vagy más termesztmények a lekaszálás, vagy learatás után szenvedtek, nem terjed ki továbbá a szőlőnél a virágra és dohánynál ha az anyaleveleket már leszedték.

A biztosítást kereső fél köteles az egy majorsághoz tartozó összes egynemű terményeit biztosításra felajánlani, ellenkező esetben jégkárát csak összterméséhez képest téríti meg a biztosító.

Olyan terményeket, amelyeket abban az évben már jégverés ért a biztosító csak abban az esetben fogadja el biztosításra, ha a jégverés által

okozott kár nagyságát a biztosítást kívánó fél szakértővel megbecsülteti.

A jégbiztosításnál a biztosítandó hozam az a termésmennyiség, amit a szerződő fél egy-egy esztendőben természetményeiből elérni remél. Ezt a mennyiséget tavaszal a biztosítás megkötésénél megállapítani pontosan nem lehet. A hozamot az időjárás befolyásolhatja. Rossz időjárás esetén módja van a gazdának arra, hogy biztosítását a valóságos hozamhoz képest helyesbbitse. Ezt a változást a biztosítónak pl. repcénél május 15-ig, szőlőnél június 25-ig kell bejelenteni.

A díj meghatározásánál a kockázat nagysága az irányadó. A biztosítók sok évtizedes tapasztalatukból és kárstatisztikájukból tudják, hogy az elmúlt években hazánk mely vidékeit, sőt mely helyiségeit minő kiterjedésű és minő pusztító hatású jégverés érte. Ezeknek a megfigyeléseknek az alapján a többé, vagy kevésbé jégverte területeket az elő-

fordult károk nagysága szerint megyéenként egységes csoportokra /:helyosztályokra:/ osztják, amelyekhez való tartozás a biztosítási díj alacsonyabb, vagy magasabb voltát jelenti.

Jégbiztosításokat rendszerint halasztot díjak mellett kötik. Ez a halasztás szőlőnél október 1-ig, dohánynál december 15-ig, egyéb terményeknél szeptember 1-ig terjed.

Amennyiben a jégbiztosítás megkötésekor a díjfizetés elhalasztására nézve megállapodás nem történt, úgy a díjat a kötvény átadásakor kell fizetni.

Jégbiztosítások köthetők egy időnyre - vetéstől aratásig - vagy folytatólagosan több időnyre. Ezer pengő biztosított összegen aluli biztosítások csak egy évre köthetők, ezen felülieket hat évre is lehet kötni.

Ha a jégbiztosítás kármentesen folyik és a fél kárfelvételi költséget nem okozott, úgy

ezért évente fokozódó u.n.kármentességi engedmény jár. Ez az engedmény évenként jelenleg 4 %.

Jégkár esetén a biztosított, vagy ennek meghatalmazottja köteles ezt, ha a helyszínen jelen van, 48 órán belül, különben pedig három nap alatt a biztosítónak ajánlott levélben bejelenteni.

Jégverés esetén be kell jelenteni a biztosítónak a jégverés napját és óráját, a biztosított nevét, a jég által vert terület megnevezését, a károsult termények nemét és a kár hozzávetőleges nagyságát.

Ha a károsult fél a biztosító által küldött kárbecslő megállapításait összecszerűen elfogadta és ezt aláírásával igazolta, ezzel a kárügy rendszerint elintéződőtt.

Az egész ország területén - az ország valamennyi jégkárbiztosítással foglalkozó biztosítója részére - a jégkárokat felbecsüli a Jégkárfelvételi Iroda.

A Jégkárfelvételi Iroda alapítására azért volt szükség, mert ,ha egy helyiség határát a jég elverte, ugy abban több különböző biztosító van érdekelve, ezeknek külön-külön kellene kárbecslőiket a kár színhelyére küldeni, ami végeredményben a díj rovására menő sok kárfelvételi költséget okozna. Ebből a felfogásból kiindulva közel hét ével ezelőtt alapították a Jégkárfelvételi Irodát.

Ha a becselő a biztosított féllel a kár nagysága tekintetében nem tudna megállapodni, ez esetben az általános kötvényfeltételek szerint szakbizottság hivatott a kárigény összegszerűsége felett határozni. A szakbizottság tagjai a biztosító és a biztosított egy-egy szakértője és a biztosított által az Országos Magyar Gazdasági Egyesület erre a tisztségre kijelölt tagjai sorából választott elnök.

Egy bizonyos értékhatáron alul károkat a biztosító nem térít meg. A százalékon aluli részt

franchise-nek nevezzük. A jégkártérítésnek franchise-val való korlátozása Európa csaknem valamennyi államában már régóta be van vezetve és mindenütt bevált. Ezidő szerint 6%-ig terjedő kárt nem térít meg a biztosító, ha azonban a kár túlhaladja a 6 %-ot, úgy a teljes kárt köteles megtéríteni.

A kárfelvételi költségekhez káresetenként a megállapított kártérítési összegnek 5 %-a járul.

Jégkároknál a kártérítési összeg szőlőnél október 31-én, dohánynál december 31-én, minden más termesztménynél október 1-e és 10-ike között kerül kifizetésre.

Befejezve a jégkárbiztosításra vonatkozó tételes jogszabályok ismertetését ki kell térnem még arra a nagy jelentőségű tényre, hogy Magyarországon az évi termés cca 10 %-a van csak jégkár ellen biztosítva és a különféle termények 90 %-a biztosítatlan. Ez azt jelenti, hogy az évi termés-

érték coa 1.5 miliárd pengő értékű termés van minden évben a jégverés veszélyének oly módon kitéve, hogy az azokban bekövetkezett károk a gazdaközönség terhét képezik. A magyar föld hozama e tetemes károk összegével csökken, illetőleg az állam bevételei az e károk miatt elengedett adókkal és az ingyen kiosztott vetőmagvakkal, valamint a segítség pénz értékével csökkennek.

Ma amikor a magyar gazdasági életnek minden fillérre szüksége van és az összes gazdasági ágak összefogott tervek szerint kell hogy a nemzeti jövedelmet fokozzák, a gazdaközönségnek végre be kell látnia, hogy önmaga ellen, de magasabb nemzetgazdasági érdek ellen is vét akkor, amikor jégverési károk ellen biztosítással nem védekezik.

.....

Az elmondottakban kívántam a mezőgazdaság kebelén belüli kárbiztosításra vonatkozó tételes jogszabályokat és ezeknek a mezőgazdasági életünk-

re kifejtett hatását röviden összefoglalva előadni.

Amint az elmondottakból láthatjuk az államhatalom felismerve a biztosításügy szociális és nemzetgazdasági jelentőségét azt messzemenő gondozásba részesíti, egyrészt a biztosítás jogi szabályozása és a biztosítással foglalkozó magánintézmények ellenőrzése, másrészt a biztosítási gondolat széleskörű terjesztésének elősegítése révén, felismerve annak jelentőségét, hogy talán még soha sem volt olyan fontos a takarékosagra való felhívás és a biztosítási gondolat erőteljes hirdetése, mint a jelenlegi háborus viszonyok között, amikor az ország gazdasági életére nagy felkészültséget igénylő feladatok megoldása hárul.